

Lucafeărul

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

„Socialismul îl construim cu oameni și pentru oameni. De aceea trebuie să facem totul pentru ridicarea continuă a pregătirii lor profesionale și tehnice, a nivelului general de conștiință revoluționară, socialistă”.

NICOLAE CEAUȘESCU

FORUMUL ȘTIINȚEI ȘI ÎNVĂȚĂMÎNTULUI

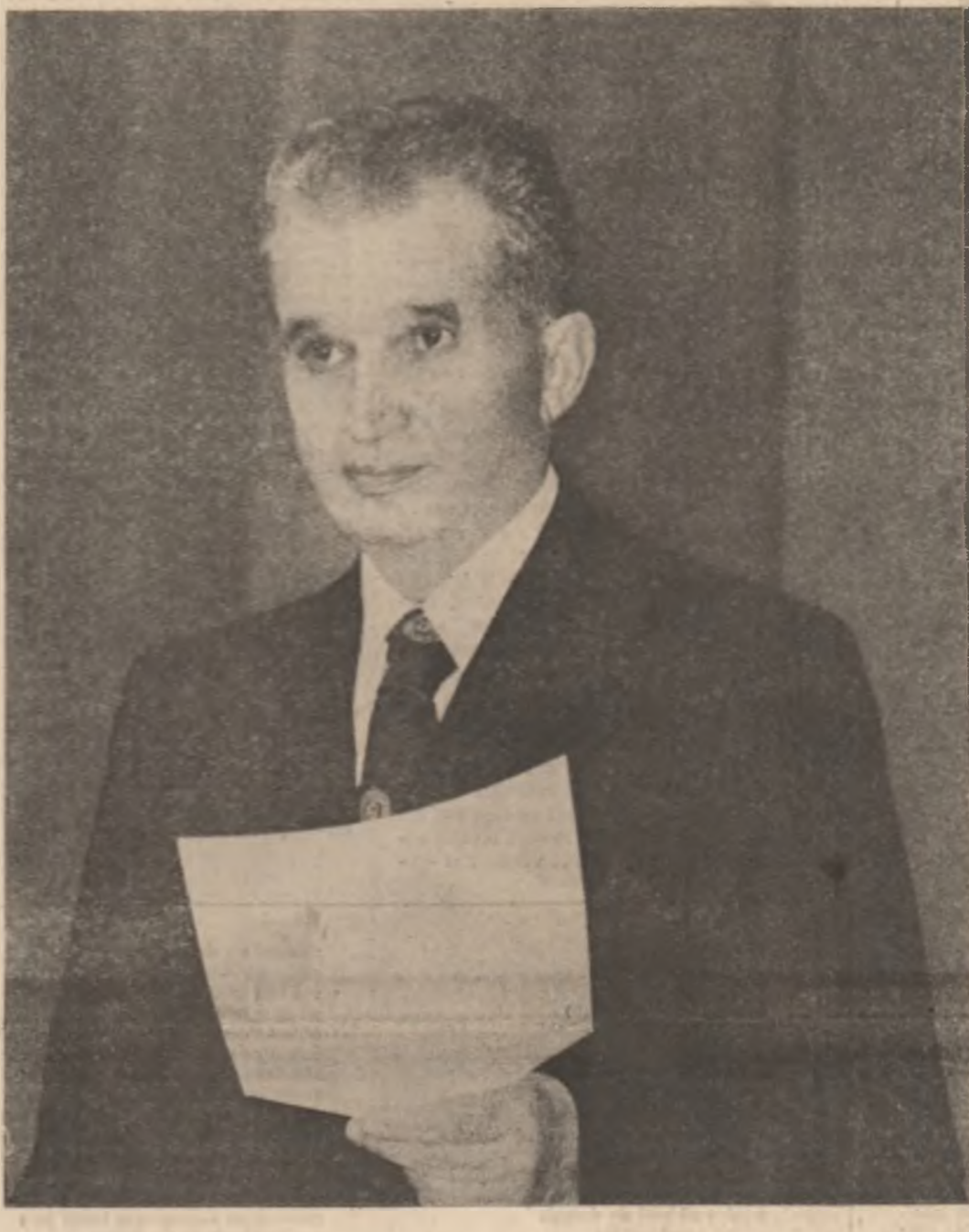
În anul după Congresul al XIII-lea al P.C.R. și în zilele premergătoare sărbătorii Marii Uniri — acesta este, în mare, contextul de natură politică și socială în care a avut loc forumul științei și învățămîntului, eveniment important cu largi și multiple semnificații, o consonanță a însuși spiritului democrației noastre socialiste. Importanța derivă din însăși noutatea abordării sub înalte auspicii a două din domeniile fundamentale ale existenței societății viuzate într-o inseparabilă și densă legătură ca și într-o perspectivă care le conferă o permanentă și programatică actualitate. Sint domenii de referință prin care se lucrează în fond însăși capacitatea creatoare a poporului, pregătirea pentru muncă și viață a tinerelor generații, puterea și talentul lor de a se situa la înălțimea uriaselor investiții materiale și spirituale prin care anul din urmă s-au transformat în adevărate orizonturi ale formării și afirmării personalității umane, în consens cu întreaga evoluție a țării. De învățămînt și știință sint puternic și deopotrivă legate azi munca și gîndirea în folosul poporului, al prosperității națiunii.

Inscris în programul partidului ca importanți factori de progres și civilizație, învățămîntul și știința — cu toate instituțiile lor, cu uriasa lor înzestrare materială, tehnică și umană — s-au transformat în componente esențiale ale mersului înainte al societății și nu există practic domenii de activitate în care aportul și prestigiul lor să nu constituie azele adevărului viu, palpabile, pe care se întemeiază de fapt multe din certitudinile prezentului și viitorului. O operă de mari adîncimi, revoluționară, novatoare, s-a produs, odată cu Congresul al IX-lea al partidului, în toate sferele activității noastre economice și sociale în traseul istoric deschis atunci a încorporat, pe bună dreptate, și învățămîntul în ipostaza întreprinderii sale cu cercetarea și producția, și știința în resorturile care au putut fi văzute nu numai înalte valori ale tradiției ci și capacitatea de a descoperi noi și holocitoare mobilități creatoare pentru edificarea socialistă și comunistă a țării.

Problema cea mai arzătoare a omenirii o reprezintă pacea, asigurarea spiritului păcii și garanțarea acesteia prin măsuri concrete care să servească dezvoltării popoarelor, independenței și libertății lor. În uriasă luptă pentru pace, un rol important, subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, revine oamenilor de știință și cultură din toate domeniile de activitate. Ei pot și trebuie să lucreze pentru pace, pentru libertatea și bunăstarea oamenilor. Ceea ce așteaptă omenirea înne de raliunea însăși a umanității, de imperativele salvării condiției vietii pe planeta noastră. Prin conștiința sa România s-a făcut și de această dată auzită și este hotărâtă să contribuie la cîntărea prezidențului său, a trezită și va trezi noi ecouri în inima și conștiința popoarelor. Trebuie să facem totul pentru realizarea unui front puternic al tuturor forțelor științifice și culturale, care să îndeplinească cu înaltă determinare ca minunalele ecuceri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane, în general, să servească dezvoltării economico-sociale a națiunilor, bunăstării popoarelor, libertății și independenței naționale a tuturor statelor. Să se facă totul ca energia nucleară să servească numai și numai cauzelor păcii, colaborării între națiuni!

În rezonanță a acestor cuvinte intră îndemnul și chemarea propriilor noastre inimi iar semnificația pe care o comportă prin însăși rostirea lor într-un forum al științei și învățămîntului atinge sensul și conținutul unui profund și solemn angajament. Lă se adăugă însuși sufletul istoric, gîndindu-ne că au fost rostite doar cu puțin timp înainte de sărbătorirea făuririi statului național unitar român, Ziua Marii Uniri.

Lucafeărul

Orizonturile actuale ale cunoașterii

Progresul general al unei societăți, în care opțiunea pentru dezvoltare se traduce într-un efort conștient, colectiv și precis direcționat, susținut de activități științifice și tehnice, pe baza cunoașterii umane, în general. Și mai departe: Știința românească trebuie să se angajeze ca toată hotărîrea în activitatea revoluționară de cercetare și descoperire a noi și noi lăune ale naturii și universului, să-și aducă o contribuție tot mai însemnată la îmbogățirea tezaurului științific național și universal.

Se află aici în aceste cuvinte explicația unui demers esențial și anume implicarea științei, a învățămîntului și culturii într-o operă națională definitorie pentru prezentul și viitorul nostru. Participarea științei la ridicarea nivelului muncii, al gîndirii și creației pentru îndeplinirea programelor construcției noastre socialiste, sporirea aportului său în toate domeniile și situații permanente în contextul noului, a tot ceea ce slujește viața, libertatea și independența, umanismul și umanitatea lumii de azi și de mâine și deci sporirea și pe această cale a prestigiului României, sînt o motivare de principiu și în același timp un orizont fertil, cit se poate de generos prin care se ilustrează la cote noi de împliniri și răspundere însăși condiția științei, condiția omului de știință și de cultură în societate. Este această condiția de fapt, ca realitate și ca aspirație, a tuturor producătorilor de bunuri materiale și spirituale, este noule chip de conștiință al făuritorilor unei noi lumi.

Problema cea mai arzătoare a omenirii o reprezintă pacea, asigurarea spiritului păcii și garanțarea acesteia prin măsuri concrete care să servească dezvoltării popoarelor, independenței și libertății lor. În uriasă luptă pentru pace, un rol important, subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, revine oamenilor de știință și cultură din toate domeniile de activitate. Ei pot și trebuie să lucreze pentru pace, pentru libertatea și bunăstarea oamenilor. Ceea ce așteaptă omenirea înne de raliunea însăși a umanității, de imperativele salvării condiției vietii pe planeta noastră. Prin conștiința sa România s-a făcut și de această dată auzită și este hotărâtă să contribuie la cîntărea prezidențului său, a trezită și va trezi noi ecouri în inima și conștiința popoarelor. Trebuie să facem totul pentru realizarea unui front puternic al tuturor forțelor științifice și culturale, care să îndeplinească cu înaltă determinare ca minunalele ecuceri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane, în general, să servească dezvoltării economico-sociale a națiunilor, bunăstării popoarelor, libertății și independenței naționale a tuturor statelor. Să se facă totul ca energia nucleară să servească numai și numai cauzelor păcii, colaborării între națiuni!

Mihai Milca

Continuare în pag. a 7-a

Din trei ținuturi mindre

Din trei ținuturi mindre, curgînd spre nehotare, Aceleași ape limpezi visează-aceleași mare

Și-aceiași cer de doină în valuri se rășfrînge — În trupul limbii noastre pulsează-aceiași singe!

De mii de ani unite-s trei Mume-Principate, Chiar dacă vinturi carbe le-au vrut instrăinate.

Pe-un unic dor de Țară stăm neclintii aci, Slăviți de-aceiași cîntec, înalt, de ciocirlii.

Mănunchi de flori de aur ți-ai prins la cîngătoare — Țară cu riuri limpezi curgînd spre-aceiași mare.

Dim. Rachici

Nu mă întreb din ce adîncuri nebănuite

În mijlocul lui noiembrie mă aflam la Curtea de Argeș. Pe masa mea de lucru, acasă, mă aștepta lectura unui volum de opt sute de pagini — documente referitoare la Unirea din 1859. Aceste documente vor fi tipărite de Editura Științifică și Enciclopedică, al cărei redactor sint. Cu o superbă gîndire și simțire românească, o mină de cărturar și adunat, în adîncă devoțiune pentru trecut, și cu o lăunată migală, într-o concepție unitară, tot ce se putea găsi la Biblioteca Centrală de Stat și la Arhivele Statului despre acest mare eveniment; este cel de al treilea volum care, știm sigur, va fi urmat de un al patrulea, înconunînd o operă remarcabilă, incitantă, pentru lectura căreia nutram o justificată nerăbdare.

Ășadar mă aflam la Curtea de Argeș. Mă gîndeam la Unirea noastră. Ninsorea nu mă conținea, și cit ochiul putea cuprinde, nu vedeam decît puzderia fulgilor marii așternîndu-se liniștiți. Nîngea peste culmile abia ghicite în depărtările plumburii. Nîngea peste Negoitul și Moldoveanul, mîntîl atît de falnic al Carpaților Meridionali. Nîngea peste pădurile revărsate pe coaste, peste lacul de acumulare de la Vidra, ostent parcă de îndelungată seacă, nîngea peste acest străvechi leagăn al neamului românesc, peste orașul Ingrămădit în Valea Argeșului în care viața trepida, orașul răsufînd adînc prin uzinele sale. Pretutindeni albul lînelor învălăia pămîntul care parca așteptase ninsorea aceasta și se bucura. De patru luni de zile nu plouase peste cîmpii. Zveltele clădiri, noile hoteluri, incremenite de vraja ninsorii, sporeau și mai mult feeria polară ce cădea greoaie din cerurile întunecate.

Nîngea. Nîngea. Nîngea parcă de o veșnicie, deși fulgii începuseră a se zbenzui doar de

Lampadoforii Unirii

De oricîte ori sărbătorim Unirea din 1918, care a însemnat atingerea unui deziderat românesc de veacuri, de dezastră ori trebuie să pomenim pe marii istorici care prin efortul lor cărturăresc au pregătit mințile și sufletele pentru marea act de la Alba Iulia. Iar între aceștia în primul rînd amintim numele lui Alexandru Xenopol și Nicolae Iorga. Peși din generații deosebite amîndoi au înțeles la fel rolul istoricului într-o țară ca România de-atunci: ca pe o acțiune vie, care iese mereu dintre pereții bibliotecii pentru a se adresa mulțimii și a-i lumina drumul. De la 1894, de la faimosul proces al Memorandumului, care a atras atenția Europei asupra situației românilor din monarhia austro-ungară, chestiunea Transilvaniei a devenit o chestiune politică vie și a solicitat în egală măsură atenția istoricilor. Campaniile de justificare publică a anacronicului tratament la care erau supuși românii din Imperiul austro-ungar a îmbrăcat adesea și haina de imprumut a științei. Studii s-au scris, cărți întregi chiar, pentru a convinge Europa și pe românii chiar că lucrurile astfel trebuie să stea și să rămîna neschimbate. Față de asemenea aventuri științifice a simțit nevoia să reacționeze Alexandru

Xenopol și în acea bună parte a operei lui care se află risipită în publicațiile timpului, rămasă încă necunoscută pentru cititorii de azi, se găsește polemica lui Alexandru Xenopol cu deformatorii de profesie ai istoriei românilor, avînd reședința la Budapesta sau Viena. Cu cit criza internă a Imperiului austro-ungar se amplifica, cu cit naționalitățile din imperiu înțelegeau să-și ceară din ce în ce mai clar drepturile, iar măsurile de represiiu se înmulțeau, cu atît această polemică de ordin științific din partea românească, mobilizată de interese politice de cealaltă parte, creștea în proporții și intensitate. În apropierea primului război mondial ea atinge cote maxime, iar intervenția lui Alexandru Xenopol înseamnă opoziția bunului simț și al riposteii științifice lucide față de construcții intitulate pompos, dar asemănătoare mai curînd cu un spectacol de operă decît cu o cercetare științifică autentică. Alexandru Xenopol a ripostat deghizării vechilor teze rosleriene în haine noi destinate a circula mai ales în occident. Răspunsurile lui sint valabile și astăzi, meri-

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

Între „Țara Năsăudului” și orizontul întregii umanități

Făurirea statului național-unitar al românilor, ca încununare a unor năzuințe multiseculare și a unor lupte politice tot mai deplin orientate spre întruparea în realitate social-politică a „Daco-României”, a deschis în fața poporului român căile unei dezvoltări puternice pe toate planurile creației materiale și spirituale. Viabilitatea statului național român născut din Marea Unire din 1918 a fost confirmată de însăși capacitatea lui de a înfrînge dificultățile economice — în majoritatea lor obiective — din primii ani de după război, de a realiza reforme importante în viața țării și de a înfăptui o puternică dezvoltare economică (exprimată și în faptul că producția industrială a României reprezenta, pe ansamblu, în 1938, 219,1 la sută față de 1924, înregistrînd o creștere anuală de 5,4 la sută), și cultural-științifică.

În Transilvania, Marea Unire a făurit o nouă treaptă în lupta pentru descătușarea energiei creatoare a poporului român, îngrădită timp de

lunele secole prin izolări profunde discriminatoare. Pentru prima dată în istoria acestui mult încercat provincii s-au deschis larg pentru poporul român porțile școlilor de toate gradele în limba sa, inclusiv ale Universității Daciei Superioare înemeiate în 1919 la Cluj, determinînd o creștere nemălințită pe aceste meleaguri a afliuenței fiilor de țărani și de muncitori — la școli, un larg și viros avînt al ridicării intelectuali cu pregătire medie și superioară din rîndurile populației românești. Cultura românească din Transilvania — și alături de ea cea a naționalităților conlocuitoare — a cunoscut o înflorire multicoloră și bogată.

Implantarea vîlci cultural-științifice a Transilvaniei în realitățile României întregite și în curentele de idei apărute în Europa acelor timpuri a dus la ridicarea creației științifice, artistice și literare din Transilvania — în ansamblul activității cultural-educative — la un nivel calitativ și la o amploare necunoscută în nici o perioadă anterioară din istoria acestei provincii. Nu numai din rîndurile populației românești au suflit să se folosească de posibilitățile năruite pentru a recupera o răminere în urmă datorată politicii multiseculare de asuprire, îngrădire și dezavantajare — dar și din acelea ale naționalităților conlocuitoare, în principal a celei maghiare și germane, au ridicat o strălucită pleiadă de artiști, scriitori și literar-artiști care, formați după Unire sau ajunși la maturitate în condițiile României întregite, în contextul posibilităților și condițiilor concrete existente în cadrul ei, care au dat potențialului original de creație al neamului lor, în forme specifice, în graiul lor propriu, expresii de o valoare și o bogăție arareori atîmte în perioadele anterioare ale istoriei.

Cea mai importantă schimbare care are loc în literatura română din Transilvania, după Unire, este integrarea deplină în unitatea organică a literaturii române, în ansamblul ei național-general.

Desigur, literatura română din Transilvania nu s-a rupt niciodată din unitatea întregii literaturii culturale, de limbă, de obiceiuri și de aspirații politico-sociale generale. Dar literatura română din Transilvania răspundea unor determinări sociale și politice specifice, unor necesități diferite de celele din celelalte provincii românești istorice formate, și dobîndise, astfel, o seamă de trăsături caracteristice care o diferențiau de totalitatea literaturii române, în primul rînd un sentiment exacerbat al datoriei naționale și sociale prioritare. În fața căreia valențele estetice ale operelor treceau adesea pe planul al doilea. Înfațurarea unității naționale, integrarea deplină în comunitatea de probleme, de preocupări și de năzuințe a țării întregi, au avut în primul rînd urmarea că scriitorii români din Transilvania, deși au păstrat strînse legături cu problemele specifice ale pămîntului lor natal, s-au transformat în purtători de cuvînt ai unor preocupări culturale-generale, integrîndu-se în curentele și tendințele ideologice și literar-artistice cu influență în întreaga țară. Această integrare a avut și consecințe importante pentru intensificarea sincronizării cu tendințele și modalitățile literar-artistice manifestate la cel mai înalt nivel valoric al literaturii și artei noastre, părăsindu-ne preocupările locale, desigur, și preocupările istorice care împînesceră marii scriitori ardeleni din perioada de dinainte de război spre imitarea minoră a modelului eminescian sau ecubucian, și făcînd un important efort de asimilare a modalităților literare moderne care găsiseră la începutul secolului un țărîm prielnic de afirmare în România veche.

Acest proces de integrare firească în viața literară de ansamblu a României întregite, în modalitățile cele mai viguroase de creație afirmate în cadrul ei, a fost grăbit și transformat într-un avînt de ridicare a creației românești la o nouă dimensiune majoră, prin apariția, în 1919, a celui dintîi volum de versuri al lui Lucian Blaga, Poemele lumii, deschizînd orizontul unei creații lirice, dramaturgice și filosofice de valoare europeană, și prin publicarea, în 1920, a romanului Ion de Liviu Rebreanu, a cărui operă de pină atunci nu dăduse măsura devalorată a geniului său, și care, prin noul său roman, se afirma deodată ca întemeietor al simțului preocupării semnificative, desigur, în același timp, seria marilor sale creații caracterizate prin abordarea de teme necentente noi, prin folosirea de modalități narative mereu improspătate.

Creația literară a lui Liviu Rebreanu intrupează în mod semnificativ înrădăcinarea viguroasă în pămîntul natal, în tradițiile și problemele sale, și, în același timp, îmbrățișarea cuprinzătoare a orizontului întregii țări, a problemelor veșnice ale omului.

Liviu Rebreanu s-a născut în „Țara Năsăudului”, pe meleaguri profunde răscolite în cursul

Francisc Păcurariu

Continuare în pag. a 6-a

Romulus Zaharia

Continuare în pag. a 7-a

O zi de eternă aducere aminte

Un mare scriitor, l-am numit pe Mădăraș... de eternă aducere aminte

Un vis rotund, ca un senin de soare... Vis rotund de împlinire

Vis rotund de împlinire

Un vis rotund, ca un senin de soare, Precum speranța-n inimă înflorită...

Un vis de înfrățire spre Carpați Precum o horă strămoșească se încinge...

Munții și ardeleni și moldoveni - Uniți de-o limbă și de-un port la fel...

Ion C. Ștefan

Cu toată patria

In mine un Voievod li face cuvintului Liniște,

(In cite părți, Fără o aripă - Fără un riu...

Sint îngenunchatul La picioarele calului I La Alba,

In suflet Cu toată Patria La un loc I

O flacăra

Deasupra pământului O flacăra Dovedește aurul In lăuntru...

Din luminile ei Răsor, strămoș de clorofilă! Frunzele visind In fiecare mugur Patria.

Patria

Patria e un cer Unde se moare visind; E un copac plin cu fructe...

In fructele ei - Singele pământului Cu ființă cu tot I

In copacul acesta, Timpul - Virtel în tulpină

Urcatu-și-a în fiecare ram Istoria I

In ramuri - noi - Purindu-ne destinul Din generație în generație...

Trăiește-ți patria, Omule, Cu bucurie și cîntă Cînd i-ai aflat firea ei I

Veșnicia patriei - E un aer aurit, Cu miros de țărîniș...

De fapt - cerul - Sub care-i facem Timpului casă

Victor Niță

Nicolae Sinești

SUB SEMNUL MARIILOR UNIRI

1 Decembrie 1918

Ziua de 1 decembrie rememorează în fața noastră, noastre marile evenimente istorice...

N-a fost călător, fie nekurist, strateg, diplomat, cărturar sau cleric...

odă

Urmă neabătut cel mai de seamă bărbat creat de țară...

Istoria se-ntoarce la esențe cultura și știința cresc firesc din ce în ce mai posibil timpul...

Și vine marea oră a-nfrățirii deasupra unor neguri de prisos...

Ion Nicolescu

culturală sau artistică care să nu fi fost îmbrățisat de exponenții românismului.

Forța creatoare a poporului nostru a făcut ca el să poată ține pasul, prin creșterea înocării cu epocile Renașterii...

Pentru ea au luptat, într-un fel sau altul totii

Vasile Netea

EMINESCU ȘI AVRAM IANCU

Cum știm, nu s-au ivit documente sau mărturi într-o asemenea problemă. Nici excepțională observație calchesciană nu-i acordă atenție.

Mihai Eminescu și Avram Iancu ar fi avut posibilitatea să stea îndelung de vorbă, în 1866, și cine știe?

Un portret al lui Avram Iancu scris de Mihai Eminescu... Doamne, dar cine a împiedicat această simbioză arheipală?

De ce, totuși, nu s-a întâmplat?

APROXIMĂRI. Să revenim în casa de la Cernăuți a profesorului Avram Pumnul...

mișcările ardeleni, despre revoluționari din mijlocul cărora a fost silit să se exilieze...

Să rămânem încă puțin în casa lui Avram Pumnul și-n... roman. Comparînd imaginea revoluției de la 1848 cu imaginea lui Iancu...

Forțind marginile raționamentului am putea ajunge la părerea că, în continuarea imaginilor de mai sus...

de mai sus, profesorul Pumnul ar fi avut un rol. O paralelă Iancu-Pumnul ar putea lămurii ceva...

De ce, totuși, nu s-a întâmplat? APROXIMĂRI. Să revenim în casa de la Cernăuți...

mai tineri. Pe ei li găseam gata de acțiune vestele...

Între Avram Pumnul și Avram Iancu exista o diferență în a determina istoria, deși erau în același timp...

Și dacă am accepta că lucrurile așa stau, măcar în parte...

Pentru Avram Pumnul, ca și pentru Iancu și pentru toți românii...

Cu toate acestea, nu vom cădea în gresala de a ajunge la încheierea că profesorul Pumnul ar fi influențat...

Cum tot un posibil motiv de reflecție ar trebui să-l constituie...

De ce întrebăm mai, înăpuniți, studenții blăjeni...

SUB SEMNUL MARI UNIRI

Evocare

O vreme sărbătorească amintește secundele eliberatoare ale unei alte sărbători. A fost o zi maiestuoasă-n Decembrie, intra omul viitorului în Cetatea Alba...

Pe harta lumii - disc de soare

Priveste-ți Patrie Trecutul Cu nevinșatul tău Popor Ce sobie și-a fost și scutul Preo scumpului pământ de dor.

Priveste-ți Patrie Prezentul Cu înfloriri de gili în toi Ce urcă înspre firmamentul Înaltelor dorinți din noi.

Priveste-ți Patrie Unirea Al permanenței scump teazaur Ce și-a lărgit mai mult menirea În Era miilor de aur.

Priveste-ți Patrie cum răsare Conturul tău de viitor Pe harta lumii-disc de soare Înveșnicit sub Tricolor.

Constantin Atomii

Poartă

Poartă de vis, poartă de zbor din ierburii, vesnice zidită la Alba lulia, din dor pentru cimpia înfrățită

Ei, acel domn, sfânt călător Mihai Viteazul fără teamă istoriei supremul preț i-a dat: Românii pe totii ne cheamă!

Si Cuză, Vadă cel iubit încoronat în principate popor de nici un vint cósit stăpîn pe visurile-i toate

Poartă de vis, poartă de zbor din inimii vesnice zidită la Alba lulia, izvor de ope-n marea-nținerită

Nepieritorul izvor

Puterea e în unire și-n frăție A învâtat un neam în aspre bătaii Urmindu-și prin secolii acea stea polară A libertății, astru-ntr-o stea aurii.

Iluminind o vatră insetată greu De visul fără seamăn, cei mai drepti bărbați Frunte cu frunte clădiri o cimpie De limpezii nuri și suflet de Carpați.

Azi semeția zborului ne-o creștem noi Despovărită de umbre sub noal'tr tractor, Puterea ni-i sacra, suprema dragoste Partidul comunist - nepieritor izvor.

Din respirația secolelor

Nu mai era Cimpia cit se știa de încăpătoare De porniseră de-odată toate punctele cardinale Să-i dăruie glasul și pașii din respirația secolelor. Soarele mînuindu-se se rostogolea prin brume peste poduri de umeri.

Sub fluviul de chemări trozneu sfîrimate porțile nopții. Toți veneau de departe Din rădăcina aceluiași neam Toți se vedeau atături Pentru totdeauna.

...O, nu mai era Cimpia Libertății cit ar fi trebuit de încăpătoare, Soarele nu mai avea hotare La ceasul cînd toate punctele cardinale și toate inimile incinse se chemau cu un singur nume: Dorul de-o Românie.

Cristian Petre-Argeș

Mărturie

Privesc în ochii patriei de rouă și văd eternitatea Cum crește-n necuprinsul dragostei de neam Aici la Alba lulia poporul și-a zămislit cetatea De iubire, prin jertfa lui Horea, Mihai, și Iancu Avram.

Uniți în cuget și-n simțiri am devenit neînfricați În lupta pentru libertate și-a neamului neatimare „Ne stau mărturie în timp munții noștri Carpați”! Pe acest plai „Sintem o națiune de sine stătătoare”!

Și arborăm la porțile cetății drapelul impururate Simbol al existenței milenare în vatra de dor și iubire Și azi aud la Alba lulia o inimă cum bate În pieptul patriei române mereu biruitoare prin Unire!

George Mina

Dumitru Buțoi

SPRE ALBA, DEPARTIE...

O mie de vieți de i s-ar fi promis în schimbul celei trăite de el atunci, n-ar fi acceptat tirgul, darul sau numindu-se oricum altfel această ofertă. Și fiindcă ajunsesse aici, se gândise că...

trenul și oamenii... strigăte lipsite de noimă, țipete ca de păsări, de păsări rele, prădătoare, croncănoare, o voce, sau mai multe, ce nu părea omenească striga întruna și el o luase la fugă înspre zidul care-l împiedica să vadă...

nesemnănd cu acei de-și meritați asemenea nume decit prin cuteranță, altfel știuse, gândite tot ce a făcut, plătuse tot ce crezuse că va izbîndi să facă, nebulul, docii, se trăsese și el pas...

Legănare, legănare, legănare, oh, nu mai era ninsoarea, trenul se pusese în mișcare și mimi mingioase îi grăieau umărul vătămat, auzi și glasuri: trebuia lăsat în gară, să-l fi dus cereva înapoi... spitalul... doctorii... lăci, mă, e tinăr... dacă-i atins osul?... la virsta asta se lipsește, o fi avînd carne bună și ci inimă... vedem la Alba, sint spitale și acolo... crezi c-o să vrea?... Nu!

Ion Grigore : „1 Decembrie”

sau, mai bine, grăbește-te, lapdă căteaua aia din mîini că o să late în zadar, nu-i bună nici să tragi cu ea după lună, noaptea (asta de unde-i mai răsărise în mîine ?), ia te uită la ce se poate gîndi tocmai cînd... și dacă o face ?...

Și deodată s-a pomenit cu mîinile încestate de țeava puștii celuilalt, a simțit o fierbinteală mare dar nu l-a dat drumul, a răsucit-o, a îndreptat-o în sus, trage în lună, mă... Atunci a simțit... Nu arsură... Lumea, mulțimea, oamenii... Fusesse urmat, pas cu pas, nebulul, un nebul

Trei culori

Trei culori, ca trei suri peste țările surori, cu iubire de trei ori, cu trei inimi, cu trei frunți, pentru rotunjimi pămîntul, aură pentru cei mulți.

Trei culori să se prefacă-n sărbătoare românească! Trei culori, trei soli de pace pentru vatra strămoșească.

Trei lumini ca trei culori, sărut fruntea cea din zori.

Valeria Deleanu

Singerata iubire

Pentru Ardeal tresăltă-n vînt fluier cu amintiri de scrum E cerul lui cu vechi parfum cu tot ce are neamul sfînt.

Din el cresc florile pe drum și ies Carpații din pămînt cu inimi ce horesc a cînt în România de acum.

Urmași pe colonne string singerata lor iubire cununi petale ce se ning pe-a Transilvaniei fire. Din eroism munții se-ncing cu țară în biruire.

Fir de țară

Degete de argilă

pe alături transilvană. Leagăn de betoală din crîmpe de Mureș pentru vesnicie, Frunzele dainoare cîntă la unire Alba-lulia albind. Curcubeu pe Crișuri ani mărgăritar apă aprinsă în stela la ceas de nadir harfă în arc de vînt ochi de aur scinteații în Apuseni.

Mihai Culman

Columnne

Privesc peste țară: totu-i rotund; lumina din steme de spice adună din vatră, scinteaia de gînd pe trepte de veac ș-o ridice.

Suntem aici, în Cetate, cu toți, cu inimi de slobodă vrere de șaizeci și șapte de ani, cu moși și nepoți, durînd temelii de putere.

Privesc peste țară: superbe zidiri crescute din palmele noastre înalță pe culme de vis și-mpînîri un imn năzuind înspre aște. Privesc peste țară: totu-i înalt furnale vorbesc în țările; pădure de sonde cu trunchi de bazalt adună din lut, energie. Privesc peste țară: totu-i avînt, asal'te de singe-n artare; o mare de brațe, trudind la pămînt înalță columnne prin ere.

Nicolae N. Dimbovițeanu

Cu bună voie

Cu bună voie am durat o istorie Cu bună voie, trebuie, deasupra durerii să punem în brazdă sămînța viitorului nos' numai astfel vom schimba chipul patriei numai astfel zidi-vom lucrul frumos

mai întii ne-am zidit buna voie, seninul, încă de la sfîntul nostru Zalmoz frumosul, risul nestăvilit și deplinul le-am durat pe meterezele morții, prin os

moartea însăși o am sugramut-o cu giugliul și spaimale dinsei cu tot, chiar plînsa mindru, senin am purtat-o: Doina, buciumul, doina, înalțul: cîntare și rod

Cu bună voie am durat o istorie cu bună voie, trebuie, deasupra durerii să punem în brazdă sămînța viitorului nos' numai astfel vom schimba chipul patriei numai astfel zidi-vom lucrul frumos.

George Mina

CENTENARUL LUI REBREANU

ZILELE REBREANU în județul Bistrița Năsăud

In zilele de 25, 26, 27 noiembrie a.e. s-au desfășurat la Bistrița și în mai multe localități ale județului Bistrița-Năsăud, Zilele Centenarului Liviu Rebreanu organizate de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, de Uniunea scriitorilor și de Comitetul județean de cultură și educație socialistă, Bistrița-Năsăud.

În dimineața zilei de 25 noiembrie scriitorii și invitatii acestei sărbătorii s-au întâlnit cu cititorii orașului Bistrița, în mai multe scoli și în teatrele din localitate.

În după amiaza zilei de 25 noiembrie a avut loc un simpozion în cadrul cărui reprezentanți ai culturii și literaturii din întreaga țară au omagiat opera și personalitatea marelui scriitor Liviu Rebreanu.

În deschiderea acestor festivități omagiale a vorbit tovarășul Mihai Marina, prim secretar al comitetului județean de partid Bistrița-Năsăud, după care tovarășa Jordan Floa-

rea, președinta Comitetului județean de cultură și educație socialistă, Bistrița-Năsăud, a dat cuvântul tovarășului Popescu, președintele al Uniunii Scriitorilor din R.S.R., și tovarășului Radu Constantinescu, director în Consiliul Culturii și Educației Socialiste.

Suita de omagii a continuat cu participarea lui Alexandru Husar, Mihail Ungheanu, Puia Florica Rebreanu, Ioan Alexandru, Aurel Rău, Sever Ursu, Letaș Lajos, Ilies Ioan, Mircea Tomșig, Valentin Silvestru, Cornel Ungheanu, Vasile Rebreanu.

A doua zi, 26 noiembrie, s-au avut loc numeroase întâlniri între scriitorii prezenți la sărbătorile lui Liviu Rebreanu și cititorii din județul Bistrița-Năsăud, în localitățile: Prundul Birăului, Rodna, Sîngeroz Băi, Teaca, Lechidra, Ilva Mare, Beclean, Năsăud.

Cea de a treia zi a fost consacrată unui pelerinaj pe urmele lui Liviu Rebreanu cu un popas omagial la Casa memorială care-i poartă numele, din Maleru.

În prezentul număr al revistei reproducem câteva din textele omagiale rostite în cadrul Zilei Centenarului Liviu Rebreanu în județul Bistrița-Năsăud.

Despărțirea de Transilvania

In toamna anului 1909 Rebreanu se afla la Sibiu spre București — „orașul viitorilor”. Participând la serbările Astrei de la Sibiu (12-14 octombrie) ca trimis special al Revistei Bistriței, cu acordul avocatului Victor Onisor, director și proprietar al publicației, Liviu Rebreanu a obținut un bilet de permisiune trecere cu o valabilitate de șase zile și „profund de accentuată înțelegere” din partea reșeză prin punctul vama Predeal „dincoace”, a fost — mărturisise scriitorul — întâiul contact cu literații români. El va cunoaște pe Gireanu, Corneliu Moldovanu, Victor Eftimiu ș.a. cu ajutorul cărora trece granița, „smulgând” permisiunea autorităților și să-l însoțească pe munte. Participarea lui Liviu Rebreanu la adunarea generală a asociației pentru cultura poporului român din Transilvania (menționată de revista *Tara noastră*, 4-17 octombrie 1909, p. 321) viza acest obiectiv; ulterior, Titu Herdelea va refăce în Ion Trașescu rebreniene, plecând și el la o adunare generală a Astrei ca reprezentant al ziarului Tribuna Bistriței.

Aflat la Sibiu, Rebreanu îl vizitează pe O. Tăslăuanu. Iată ce relatează binevoitorul său „naș” literar, girându-i debutul românesc în *Lucăfăruș*, cu un an în urmă: „Într-o zi m-am pomenit cu el la Sibiu. Un făcău înalt, slip din părțile Năsăudului, îmbrăcat în pantaloni negri, niștilari, strinși la genunchi, cu haină sură. Mi-a spus cine e, ce a făcut până acum și că a venit la Sibiu fiindcă vrea să treacă munții la București. Am încercat să-l abat de la acest gând, dar, după ce mi s-a spus că nu s-a izbutit...”

Evenimentul a avut o reverbera în sufletul rebrenian, incit susținând în Brașov, în edificiul Astrei, la 1 iunie 1936 o conferință preluată de sărbătorirea a trei pătrăre de veac de la înființarea dinamicii și prestigioasei asociații culturale, Rebreanu va mărturisii că „elogiul Astrei trebuie să fie o adevărată apologie”. Filind-mă scrie Rebreanu — dacă n-ar fi făcut nimic, dacă n-ar fi desfășurat nici o activitate n-ar fi avut nici o izbândă, singur faptul că a fost în stare să existe trei sferturi de secol l-ar asigura dreptul la stima noastră”.

Iubirea pentru Astra este veche la Rebreanu. Doina lui Lucăcu era cîntăc de Ludovica Rebreanu în copilăria scriitorului și tot atunci vizita domnului necunoscut de la Astra, venit să aline suferințele românilor îl întărește credința că Astra luptă, că e ceva puternic și tragic. Privește apoi uluit la serbările organizației locale din Astra, când valsele românești — „fara mea mai mică”) era un furnicac de oameni, cînd surucarii și țărani, într-o atmosferă de solidaritate românească, după o conferință anostă, vor topi într-un bloc toate inimile. Congresul sibian era a treia întâlnire cu Astra. Liviu Rebreanu participa ca publicist; dar zăriindu-l s-a evaporat, rămînea — notază în *Lucăfăruș* — un biet român, fericit că visul marilor uniri se desena ca realitate cel puțin momentană. Astra, scrie Rebreanu, închipuia blocul românismului, răspundea dorințelor unui popor însetat de o nădejde mare.

La un altă, „minunea cea mare” îl procură emoții unei bucurii nesfîrșite: iluzia Româniilor mari de mine. Nici o altă instituție — concluzionează Rebreanu — nu-și putea revendica o asemenea izbândă: Astra a fost un bastion al culturii românești, demn de trecutul ei și printr-o timpurilor noi, rezistind atunci când primăvara destinului a destinsul românesc era activă; Astra a întregit sentimentul mîndriei românești, a vegheat la păstrarea unei conștiințe totalitare, a conservat idealurile noastre impudnind „o credință nouă în noi înșine, în destinul nostru”.

La viațuta insistență a devotatului președinte Iuliu Moldovanu de la facultatea de medicină din Cluj, Rebreanu, devenit el însuși mîndrie a neamului românesc din Ardeal, creșter într-un adevărat cult pentru Astra, va elogia înfăptuirile din trecut, lucrările prezentului și planurile de viitor, fără a folosi pentru documentare răspunsul și amănunțit al scriitorului, secretarul secției literare a Asociației.

În Capitala (1909 *) Liviu Rebreanu sosea în Capitala țării, cu 300 de lei în buzunar; se consumase „prima trecere”, Rebreanu angajându-se într-o luptă dirză cu mizeria și pasiunea de scriitor. Începeau „colindările pe la români de dincoace”, cum elim pe contrapagina filii 46 a *Lucăfăruș* „Dulce-să scrii, dulce-să scrii”. Și dacă Eminescu e recunoscut ca un lum, el însuși e format din culturi de lume.

Din acest colț de lume, Liviu Rebreanu este un UNIVERS.

Din acest colț de lume, Eminescu e un LUCEAFĂRUȘ de ziu, Luceafăr de noapte necunoscut. După care însingurării lumii își mină corăbiile spre a nu se izbi de necunoscut.

Noi după o sută de ani.

Noi după o mie de ani de când există un Luceafăr Nepereche, am constatat cu sfîșial și precizie în acest Nord al țării și al sufletului, căci ei sunt gemeni, că unul e sufletul și cîntec de leagăn, celălalt vînt și fulger de stea.

Și amîndoi sunt un cîntec de neam și de stea.

La centenar

Solul meu de deschidere la ceremoniile sărbătoririi Centenarului nașterii părintelui meu tubit, aici la BISTRITA, se adresează deopotrivă memoriei ilustrului scriitor, cit și distinsului auditoriu, învitat din marile centre ale țării.

Doresc în primul rînd să mulțumesc înalțelor foruri culturale și politice, organizațiilor ale acestei sesiuni, în jurul cărora s-a născut emiția bucuria cu care am primit invitația de a lua parte la unul din cele mai însemnate momente ale anului dedicat Centenarului rebrenian. Ideea de a readuce în actualitate memoria celui ce a devenit scriitorul exponențial al unei întinse și dezbinate perioade din istoria noastră culturală, a fost pe cit de inspirată, pe atîi de necesară și de bine venită, în acest sfîrșit de noiembrie.

Intr-adevăr, vârsta formății a fost hotărîtoare în viața scriitorului, pentru că, atunci, pe băncile școlii, Liviu Rebreanu a început să-și lărgească orizonturile, să cuprindă cu mintea și cu inima, lumea care îl înfățișă în fața ochilor, la un loc cu aceia din buchile manualelor.

Bistrița a fost, după Năsăud, al doilea oraș de reședință al lui Liviu Rebreanu. Ulterior, scriitorul a vizitat multe din marile orașe ale lumii, povestindu-și în scris, impresiile de călătorie, fără să părăsească pentru aceste metropole gândurile țâșnitoare de orașul în care și-a urmat cursurile liceale.

În liceul bistrițean, elevul Liviu Rebreanu a putut să beneficieze de deschiderea către două culturi necunoscute lui mai înainte, cea maghiară și cea germană. Asimilîndu-le, a izbutit să-și îmbogățească lecturile literare și științifice, cu cărți citite în limbile originale. Mă refer la literatură și la știință, întrucît, așa cum vă este cunoscut, părintele meu a manifestat întotdeauna un interes deosebit față de realizările științifice, mergînd pînă la lucrări de specialitate, iar capodoperele literare prefera să le citească în limba în care fuseseră concepute.

Intr-un mediu complex, ca acela al liceului bistrițean din epocă, părintele meu a avut prilejul să înțeleagă deertăciunea oricărui sovînism, de care a fost ferit întreaga sa viață.

Buna cunoaștere a mai multor limbi — era un poliglot și regretă că nu vorbeste încă și mai multe — l-a ajutat atunci cînd, mesager al culturii românești, a luat cuvîntul la diferite congrese internaționale, manifestări de prestigiu, unde s-a făcut imediat remarcat.

Cum spuneam, la Bistrița a înțeles părintele meu studiul de limbi străine, odată cu disciplinele umanistice de bază.

Asupra acestei perioade din viața adolescentului Liviu Rebreanu, dar, cred eu, și asupra întregii sale vieți și opere, vor conferența principalii critici și istorici literari ai pantheonului nostru artistic, spunîndu-și cuvîntul asupra unor probleme pe care le bănuiesc dinaintea de un viu interes, și cu aporțul a noi sinteze sau al unor cercetări inedite.

Profesorii, de asemenea, în calitate lor de îndrumători ai noilor generații de astăzi, în epoca așa-numitei „explozii informaționale”, își vor aduce contribuția lor, însumînd activitatea de zi cu zi, aceea care asigură elementul de continuitate și progres, în activitatea esențială a învățămîntului, de a forma oameni multilaterali.

Cu ani în urmă, vizitam, însoțită de măicuța și de soțul meu Radu, liceul care poartă

numele ilustrului meu părinte. Astăzi, cu trecerea implacabilă a anilor, revin singură, cu conștiința că tot mai puțin trebuie să fie aceia, nu care au stat pe băncile școlii atunci, nu care l-au cunoscut pe Rebreanu tînar, dar care au avut prilejul să-și zărească pe părintele meu, fie și în ultimii săi ani.

Tot astfel, ani de zile petrecîndu-mi vacanțele la Sîngeroz-Băi, nu pierdîndam ocazia unui popas la Bistrița, oraș frumos și primitiv, pe ale cărui străzi încercam să mi-l închipui pe părintele meu, adolescent, în uniformă școlară.

Pentru băștinaul de la țară, crescut în mijlocul naturii, impactul cu orașul a fost foarte însemnat, marcîndu-i, repet, evoluția spirituală.

Astăzi, Bistrița se înfățișează ca o urbe modernă, în miezul căreia palpită o viață mult mai intensă, mai substanțială decît altădată, ceea ce nu înseamnă, firește, că solumide tradiții moștenite sau memoria unui trecut glorios s-ar fi șters, ba dempstrat.

Sărbătorirea de astăzi stă mărturie ledurii cu trecut, a faptului că ceea ce se construiește acum nu este pe temelii unei neîntrerupte continuități, iar în cercul de lumină al permanențelor noastre culturale, chipul părintelui meu strălucește mai puternic, cu fiecare evocare ce pune odată mai mult în valoare o existență exemplară și o operă de geniu.

Cultura românească întîmpină Centenarul nașterii lui Liviu Rebreanu cu două volume de Opere tipărite — sub îngrijirea magistrului a celui mai exigent editor, Nicolae Gheran, cu două volume din Jurnalul său, cu un volum de corespondențe — mă refer la cartea intitulată Rebreanu la lumina literaturii, cu numerele studiilor de sinteză referitoare la opera părintelui meu.

În anii noștri, trînjăle cărților lui Liviu Rebreanu au atins cele mai înalte cote, iar opera sa a fost tălmăcită într-un mare număr de țări, constituind obiect de studiu la facultăți din strălînată, subiect de teză de doctorat, unul din instrumentele cele mai eficiente de propagandă ale limbii românești.

Caltitatea de bază a operelor de geniu, aceea de a împleti specificul național cu universalitatea, caracterizează pe deplin proza părintelui meu, ce se dovedește nu numai apropiată nouă, dar și pe înțelesul unor popoare foarte îndepărtate, din Extremul Orient sau din Vest. Prin mijlocirea lui Ion, a Pădurii spinzuraților, a Răscosului, și a celorlalte capodopere rebreniene, sufletul românesc dobindește înțelegere pe toate meridianele, înțelegere și admiratie.

Spun aceste lucruri, bine cunoscute de dumneavoastră, cu sentimentul că rostite, în acest loc, este capdă un sens și o strălucire anume, slăvind matca formativă a scriitorului, înțelesul unui rezervorului spiritual nesecat, pe care școala îl dirijează, îl cultiva, îl împlinește.

Aș dori să am elocința părintelui meu, poezia, însă cu atît mai convingătoare, țîria, cu care dădea viață cuvîntului, de la tribuna, ca să-mi exprîm încrederea deplină în destinul unei opere, aceea care va fi evocată, analizată, în Forum-ul nostru, și ca să aduc omagiuul meu filial celui mai minunat dintre părinți, omului — „mai mult decît un om!” — genialului Liviu Rebreanu.

La Academia Română

„Literatură fără țară nu există, cum nu există plantă fără pămînt”.

Primirea lui Liviu Rebreanu la Academia Română s-a produs foarte tîrziu, la vârsta de 54 de ani, dacă ne gîndim că Octavian Goga a devenit membru al înaltului for științific al țării la 38 de ani. N. Iorga la 39 de ani, Lucian Blaga la 41 de ani, Ovid Densusianu la 45 de ani, Dulfu Zamfirescu și Barbu Ștefănescu-Delavrancea cînd împliniseră 50 și respectiv 54 de ani.

Absorbit de scris (lucra la romanul „Goria” și aspira să creeze o epopee a vieții românești în Păcăl și Tindală) și care s-a devotat opera sa cea mai reprezentativă, comparabilă cu „Don Quijote” sau „Suflete moarte”, prozatorului, cu luciditate și detașare, n-a încercat, așa cum au făcut-o alții în epocă, să întreprindă ceva pentru un loc în forul academic, nemărfășind față de instituția nici rezerve nici atitudini encomiastice.

Navăgînd în absolut, scriitorul credea că primirea sa la Academia Română e pe deplin justificată, iar pentru forul academic reprezentă o datorie și o onoare.

Desi despre alegerea lui Liviu Rebreanu se discutase aproape în fiecare an, după ce romancierul trecuse de 40 de ani, totuși, recunoașterea meritelor sale, e adevărat, cu nejustificată întârziere, din partea Academiei Române la jumătatea anului 1938. La 17 mai, Rebreanu e anunțat de Ion Petrovici că secția literară l-a votat în unanimitate ca membru activ și tot în aceeași zi C. Rădulescu-Motru îl invită să participe la Academia Română și pe deplin justificată, o scrisoare prin care să se declare de acord cu alegerea sa și care să fie pusă în plenui adunării generale.

Dacă pentru unii, printre care M. Sadoveanu, D. Gusti, G. Murru, D. Caracotă, Brătescu-Vonetti, V. Voiculescu, N. I. Herescu, Ch. Căpădan, vestea despre propunerea candidaturii lui Liviu Rebreanu a fost salutată cu imensă satisfacție, fiind considerată pe deplin meritată, alții i-au atacat vehement. Se reduceau în actualitate lucruri vechi „se repetă povestea la teroare cu încercarea de asasinat moral” și „bucuria pură cu Academia” — a fost precizat în nota de acord a amărîciunii L. Rebreanu (Jurnal, II, p. 136).

Scriitorul se apăra cu demnitate, trimișînd un răspuns lui M. Sadoveanu, căruia într-o convorbire i se confesase că sint „toate explicațiile crimei pe care apoi se întemeiază toate legendele și crimele bibliare, încît cine vrea poate să-și completeze viața, iar cine nu, nu” (Jurnal, II, p. 139).

Cu toate acestea, votarea în plen a fost tergiversată, producîndu-se doar în anul următor, în seșina din 25 mai 1939. Rebreanu a fost ales abia la al treilea tur de scrutin, întrunind 19 voturi din 33.

Discursul de recepție va fi rostit de L. Rebreanu un an mai tîrziu, la 29 mai 1940. Îl pasionau două teme: Țăraniul în literatura română și Eminescu, Creangă și Caragiale, „care cu lipsă de la Academie”, amîndouă avînd un număr comun: actul justițiar. S-a opri la primul subiect pe care l-a prezentat cu titlul *Lauda țăraniului român. În buna tradiție a unor predecesori, care au manifestat propunerea față de multiplele aspecte ale istoriei poporului și a creațiilor sale, de la ideea de factor dominant de inspirație în arta cultă la problemele ontologice și genealogice, observabile în discursurile populare de Delavrancea („Din estetica poeziei finite”, 1913), S. Mehedinți (Caracterizarea unui popor prin munca și untelele sale, 1920), M. Sadoveanu (Poezia populară, 1923), Lucian Blaga (Elogiu satului românesc, 1937). L. Rebreanu în *Lauda țăraniului român*, discurs ontologic, realizează un splendid eseu în care sint cuprinse probleme de istorie, isto-*

rie literară, sociologie rurală, antropologie culturală, un discurs cu caracter polemic. Marele prozator afirmă, făcînd să țîșnească din frazele sale profundul său atașament față de țărînice, cu dimensiunile existenței sale, amestec de tragic și sublim: „Nu prin fraze și hîrtoace, nici prin pomene și făgăduite deșerte, ci printr-o educație nouă care să-și asigure muncă rodnică și trai omensc. Și, mai ales, și poate mai presus de toate, dărîndu-i ceea ce înzănește de multe veacuri fără încetare și în zădă: lumină și dreptate”. Există, totuși, în discursul de recepție rostit de L. Rebreanu o idee pe care realitatea socio-culturală de azi a modificat-o substanțial. Romancierul credea că „țăraniul, prin firea lucrurilor, nu poate fi consumator, ci doar subiect de literatură”. Nu se poate nega faptul că în vremurile noastre țăraniul poate fi înțîlnit și în ipostaza de consumator de literatură.

Răspunsul la discursul lui L. Rebreanu a fost dat de filosoful Ion Petrovici, care a făcut un examen pătrunzător, nuanțat și avizat al artei rebreniene, relevînd realismul prozei scriitorului transilvan, proiectîndu-i opera în universalitate. După Petrovici, Rebreanu s-ar situa în proza europeană între Zola și Maupassant, avînd „mult din forța animatoare a celui dinții dar combinată cu ceva din precizia celui de-al doilea”. Discursul lui L. Rebreanu la Academia Română, *Lauda țăraniului român*, a avut o extraordinară audiență, iar Nicolae Iorga a propus ca să fie tradus în mai multe limbi de circulație europeană.

Octav Păun

Gemenii

Iată, după o sută de ani, cu sfîșial și cu adevăr, aici într-un Nord al lumii, răsărit al sufletului în finutul fabulos al Năsăudului și al Universului, ni s-a relevat.

— Cum izriu!

— Că Liviu Rebreanu este al nostru!

— Că ION citit invers înseamnă NOI!

— Și că prin noi, prin ei și prin NOI, facem parte din Univers.

— Si: dacă Eminescu e recunoscut ca un Luceafăr, Liviu Rebreanu este un Luceafăr și noi un aisberg.

— Și dacă Eminescu e recunoscut ca un lum, el însuși e format din culturi de lume.

Din acest colț de lume, Liviu Rebreanu este un UNIVERS.

Din acest colț de lume, Eminescu e un LUCEAFĂRUȘ de ziu, Luceafăr de noapte necunoscut. După care însingurării lumii își mină corăbiile spre a nu se izbi de necunoscut.

Noi după o sută de ani.

Noi după o mie de ani de când există un Luceafăr Nepereche, de când există un aisberg Nepereche, am constatat cu sfîșial și precizie în acest Nord al țării și al sufletului, căci ei sunt gemeni, că unul e sufletul și cîntec de leagăn, celălalt vînt și fulger de stea.

Și amîndoi sunt un cîntec de neam și de stea.

Vasile Rebreanu
Bistrița, 26.XI.1905.

Puia Florica Rebreanu
Luni, 25 noiembrie, 1985 — Bistrița

Simțul „creației”

de la ideea obiectivității (a „epicului pur”, a „neutralității” în actul creației), accentuată suficient de critică, coroborată cu practica unui travaliu artistic esdud, sistematic, tenace (cînd nu i s-a zis creației sale „fermă”) s-a ajuns ușor ușor la imaginea unui „Rebreanu dur, total antisentimental, de o glacialitate spătoasă și de o scorțoșenie structurală, aut în ceea ce privește creația cit și omul. Stil neutru, lipsit de culoare, onerabil, aspru, dacă nu chiar bolovănos, impenetrabil și de o recititudine monotonă, dar și predilect spre psihologism, tendințe ultra-bolnaviale, cruzimi, omoruri, ecorșuri, în general un realism crud și „viguros”, „bloc granitic” — iată cîteva din „embiemele” care au consacrat o imagine dacă nu falsă, cu totul prolifică în unilatralitatea ei fătășă și nedialectică. Omul, însă, a fost structural un echilibrat, formulă în care intră deopotrivă și luciditate și spirit, și sentimentalism și calcul, și omenie și umor. Controlul mărturisitorilor „spovedaniilor” de credință (*Amalgam*, 1943), epistolarului (*Rebreanu la lumina lămpii*, 1981), *Jurnalului* (I, II, 1984), dar și el întregii sale opere oferă destule elemente ale unui fond sufleteș delicat, fermecător, patetic și delectabil în devotune, profund implicat în „poezia” vieții, lăsînd unora spiritul „să zburde” săgălnic în vizionar, epopeic, poetic, în fatalism și în brizele nu rare ale unui sentimentalism tonic. Nu o imagine însoțită, un arpejant partizan, ci una care implementînd funcțional acest procent alui cit este, ar părea mai complexă și cu totul mai adevărată.

La Rebreanu mai întotdeauna accentul cade pe creație, nu pe analiză (ca amintim termenii cu care opera lăbrălează). Inefabil, inspirat, har, taină, „dubul dintre cuvînte” sint cuvînte care revin ca lătmovie în profesunile sale de credință. Actul creației („puterea creatoare”) e un „dar divin”, creația literară, esența ei rămîne o taină — ceea ce, dealtfel, „constituie și farmecul ei și valoarea ei eternă cuceritoare”, afirmă „lucidul” autor al lui Ion, rememorînd împreriul în care a conceput și elaborat *Răscosia* (conferința din 26 iunie 1943 învitat la Ateneu).

În ceea ce privește recepțarea critică a operelor sale, sint diferențialele specifice ale acestui tabou sinoptic. Immediat după apariția romanului Ion, Tudor Vianu remarcă „icoana complexă, vie, fără exuberanță” a vieții românești din Ardeal, „viziunea sintetică”, acea „în-

tenție oarecum romantică” a împărțirii romanului în „Glasul pămîntului” și „Glasul iubirii”, „misticismul personajului fixat în esența lui, în rațiunea ființării sale, la origine...”, în sfîrșit numeste romanul „adevărată poemă a Ardealului” (Un poet al Ardealului, în „Vlata românească”, an. XIII, nr. 1, ianuarie 1921). Mal țîrziu, în *Arta prozatorilor români* (1941), T. Vianu va reține într-o schiță de analiză stilistică, „puținătatea și monotonia elementelor de sensibilitate”, între care „comparația” rămîne „aproape singurul procedeu imagistic al lui Rebreanu”, atît în nuleve cit și în romane, explicînd de ce autorul lui Ion, al Pădurii spinzuraților, al *Răscosiei* nu poate fi considerat un imagist (fapt ce-a pricinuit lui Tudor Arghezi, la început, o regretabilă țesătură polemică): „Imagismul este însă tehnică evocării, nu a povestirii și analizei, încît tocmai prezența lui în romanele lui Rebreanu ar fi alcătuit o excorescență parazită, o lipsă „de stil” (X). Dol cîitorii al romanului nostru I. Liviu Rebreanu”. Faptul va fi speculiat de E. Lovinescu în *Istoria literaturii române contemporane* (vol. Evoluția „prozei literare”, IV), pentru a face o translație deosebită între spiritul epic și cel liric (avînd ca model, evident mutatis mutandis, relația maioreșciană „poeti și critici”).

Recepțarea critică a lui Rebreanu n-a urmat, însă, linia Vianu, poate și pentru faptul că sint lipsite de devotune acun la noi cîntăcile „poetice” observării limbajului ardeleneș nu lipsite), rotunditatea creației (derivată din concepția asupra „corpului sferoic”). În general construcția și viabilitatea sa artistică ori realismul nepărtinitor. G. Călinescu afirmă răspicat că „Ion nici nu e un roman, nu pentru a realiza un paradox, ci pentru a preciza neînțîrziat că „Ion e opera unui poet epic care cîntă cu solemnitate condițiile generale ale vieții, nasterii, nuntă, moartea. Romanul e făcut din cînturi, vădi cadentale în stilul marilor epoci și nuntă Laurei e povestită cu festivitățile epice și Herma și Doroteia...”. După ce ne previne că „o lectură re, fără gravitate, a cînticului, dată o acoladă sintetică, în binecunoscutul stil vizionar și memorabil: „Ion e un poem epic, solemn

ca un fluviu american, o capodoperă de măreție liniștită”. Cu toate că aici conștiința artistică se dovedește „înferioară creației”, „Ion este o epopee perfectă”. Deși i s-a refuzat stilului său lipsit de „culoare” calități artistice, „totuși le are într-anume înțeles”, precizează Călinescu, „mai apoi „predispozițiile alegorice” ale autorului care transpar în „titlurile de manifest (*Glasul pămîntului*, *Glasul iubirii*) și în dedicarea ciudată, cu gust indolent, a cărții, „celor mulți umili”. Limbajul lui Bologa „e de o misticism profetic, cu o puternică sentențiozitate ibeniană”, romanul în întregime i se pare criticului dominat de „o supărătoare cursivitate demonstrativă”, „librărea de pămînt” revine în *Răscosia*, unde iar se pot întîlni „titluri de manifest”: *Răsăritul*, *Pămînturile*, *Fîlmizii*. În ciuda faptului că naratiunea e în aparență desfășurată obiectiv, „scriitorul ține cu țărani pe care îl idealizează”. Nu îndeplîntor, crede criticul, Rebreanu nu realizează individualități pregnante, în ceea ce privește bunăoară „societatea boierească”, „nu vede individualul, ci numai colectivul”. Dacă din clasa boierească „nici o figură nu se poate memora”, „cînd însă e vorba de țărani, vîntul în masă, lucrurile se schimbă. Scriitorul zădărnice genial. Frazele, considerate singure, sint încolore ca apa de mare finută în palmă, cîteva sute de pagini au tonalitatea neagră-verde și urletul mării... Avem de a face aici cu un țărani colectiv, cu o psihologie de gloală. La fund momește instinctul de pămînt, nemulțumirea ancestrală”. Epopeea debutează cu un cer întunecat: Căleții misterioși învesmîntați în alb due în țara vestea împrietăririi țărînești. Totuși și pregătît bine dozat în gradări succesive pregătînd marea răzvrătire.

În comparație cu *Mara* bunăoară, Ion e mai „liric”, mai epopeic, lipsit de infuziile eticului ardeleneț ori de etnicismul îngust, programatic.

Nuînd-o epopee și nu frescă așa cum Ion fusese numit poem epic, iar nu monografia epică, G. Călinescu sesizează în *Răscosia* conștiința unui spirit de conștințate și delare a „chestiei țărînești” în alt spațiu geografic, dar nu cu mult decalat istoric. Intenția de a evoca „putreziunea bizantină” a clasei boierești „nu prinde”, „noțiunea artistică și „spontanitatea” se despart „ca două lichide impenetrabile și putem să ne dăm seama de marginile talentului scriitoru-

lui”. Un sigur instinct de creator, zice Călinescu, „corectează deviațiile estetice” (bunăoară partea „reprezentă”, considerată sarcastică, tendentioasă, prea apăsătoare pentru a mai fi „istorică” ori recordată adevărului umanitar). Romantică e și „îndrăgostirea” lui Petre Petre de Nadina, mai apoi, după groznicia alurei.

Și în romanul *Mar* („frane prozale”), romanul „a amănunțit monografia deprimării nu poemul, împărțînd cartea în cînturi mensuale (octombrie, noiembrie etc.) într-o simetrie artificială”.

Adam și Eva încă nu este un roman, zice criticul, „ci un fel de poem metafizic”, pe o temă frecventată și de Eminescu în *Avatarii faraului Tîia* (necunoscută autorului). Regimul spiritual al cărții, exotismul specific, decorul călăt, zice criticul, „atmosfera hieratică, fericiată” (Th. Gautier), „imensitatea lunatică, halucinantă” (Metaphizic) și considerată deficentă „speculația metafizică” generatoare de „imaginație dialectică” (E. Poe). Afăm din mărturisirile scriitorului, lucru care spune și el mult în legătură cu fondul imaginativ-poetic și contemplativ-meliflu al autorului.

Azi, frazarea lui Rebreanu nu mai pare „aspră”, „bolovănoasă”, de o glacialitate neutralitate, precum nici poezia lui Ion Barbu hermetică. Să fie aici vorba de una din „mutațiile valorilor”, prozei sale? O analiză cu mijloace moderne s-ar stîlca pe oare ce în evidență mai mult un geniu prozastic, decît un talent modest, un mare maestru al compoziției și al nucleației stilistice, un artist al cuvîntului în sensul serios și grav al sintagmei, un mare creator de expresie artistică de o naturalitate funcțională, nu numai un creator al faptului de viață, un plejerant spirit al ființei umane, „spirit elucubr” prin excoletă — Paul Anghele), care nu se slujește în ultimul rînd de scriitură, de stil. Decamdată lui Liviu Rebreanu îl lipsește poeticianul și stilistul.

Z. Cărlugea

COȘTUL RESURTELOR

În a întreabarea noastră „cînd și cum se difuzează „Lucafeărul” în orașul D-voastră?” iată că, dintre mai multe răspunsuri, îl alegem pe acela cu un umor subtil al arhitectei Ana-Maria Crișan din Tirgu Mures, trimis cu „aleasă stimă și abonație anual bimeritat” în 17 nov. 1965: „Lucafeărul, în orașul nostru, se difuzează mai mult pe cale orală. (La telefon: „vezi Lucafeărul din...are un material grozav, etc. stai să-ți-l citească...”). În orașul nostru, facturile telefonice sînt foarte ridicate, nu știu dacă asta e o dovadă certă a nivelului intelectual local ridicat. Abonamentele sînt scumpe, dar, în Difuzarea pressei — probabil, luni, marți. Pe vremuri (acum 10 ani și vreo trei...) mai exista o metodă, cam ilicită, dar... simpatică: numerele, puține și pe-antuni, erau citite „la botul calului”, la tungerie (gratuit), de „abonații” acestui „sistem”. Vînzătoare nu beneficia din treabă asta decât de beneficii spirituale, ea fiind primul care citea totul în materie de revistă literară difuzată. Mai era și „Cofetăria tinerețului”, literară și ea, în care se serveau prăjituri (contra cost) și reviste pentru lectură, la cerere (fără cost). Mărturisesc, și sistemul asta m-a încântat. Ba... lucrurile au mers pînă în pragul nenorocirii, în 11-lea, reclamele nu numai eforturi susținute în efortul producției, ci o nouă viziune asupra ponderii și implicărilor factorului uman în întreaga activitate desfășurată în toate domeniile vieții sociale. Reclamă în egală măsură un nivel superior de pregătire profesională, științifică și tehnică, competență, îndrăgneață în gândire, capacitatea de a sesiza noul și curajul de a-l promova. Tinerii care astăzi se pregătesc să preia stafeta muncii și

Personal, mă-nclin (mă-nchin) în fața Logosului lui Ioan Alexandru care, cu al său „Pămîntul lui Rebreanu” mi-a sfîntit duminica de 17 noiembrie 1965! sfîntind deopotrivă amintirea lui Rebreanu așa cum nimeni n-a făcut-o și nu cred că o va mai putea-o face.

Citeam cu interes **Permanența principului Yin** și felicit pe Marian Zamfir în mod deosebit! (frumos aceluși în toate)

Ar fi cazul să-nchei aici. Fără fixă personală, fără fotografie și, poate, fără textele anexă (vîd că se poartă „cererea” cu tot tipicul ei... în speranța „ofertei!”...)

Mulți dintre noi au putut observa plîsă acum că se poate pescui cu una sau mai multe undițe. Personal, îl admirăm pe cei din prima categorie pentru curajul lor evident mult mai mare decît al celorlalți, dar în nici un caz nu-l acceptăm pe cel care la mai multe undițe pune și aceeași rîmă în toate, în rîmă și, gestul lor ni se pare meschin, iar în al doilea rînd pentru că nu credem să existe neștiutori de prosti incit să se însire toți pe o singură și aceeași rîmă. Funcționează, deci, și o regulă a pescuitului, care îl împarte pe pescarii (în afara celor cu și fără de noroc) în pescari demni de toată încrederea și pescari demni de a fi amintiți toate acestea citind, cu surprindere, și în alte reviste, răspunsuri date de colegii noștri de rubrică de la alte reviste aceluiași corespondenți cu aceleași corespondenți. Deci, corespondenții noștri își înceacă sansa, s-ar zice, în mai multe locuri, unde trimit, uneori, una și aceeași pagină, ori aceeași pagină și altele. Nu se mai respectă regula debutului care cere să-ți alegi o singură revistă dintre toate, conform unor afinități speciale, pentru a debuta în ea. Gîndul unora pare să fie acela de a debuta în toate revistele literare, și în această trăsătură care de caracter care pot influența negativ destinul lor literar. În afara grafomanilor și veleitarilor care vor să mai cîștige cîte ceva cu scrisul, sint, știm, și oameni de bună credință, care, din ignoranță ori dintr-o greșită înțelegere a vieții literare, cad în această capcană. La care se adăugă, după părerea noastră, și cea a încercării de a publica simultan proză, poezie, eseu, teatru ș.a. cu speranța că pînă la urmă, din altele propuneri, una tot va fi luată în considerație.

Decamdat, deși le avem la îndemînă, nu dăm nume, iar celor prea curioși le recomandăm să citească, măcar într-o lună, rubricile de profil din revistele noastre literare... și să-și identifice singuri. Nouă însă nu ne place să citim... copile nomade, care zboară dintr-o direcție într-alta ca vrăbiile. Nouă ne plac vulturii.

CALITOIU DRAGOS, Focșani. Aveți, totuși, un scris cîțel, desă masina de scris are și ea avantajele ei. „Incertitudinile” d-voastră (nu-mai sase!) sînt de fapt niște cugetări minime pe care ar fi fost bine să le împărtășiți familiilor... Să încercăm să ne scriem (?!), pentru o clipă și în privim direct fără elemente mijlocitoare (?) Vom fi oare numai mirri de ceea ce vedem sau eventual ne vom speria?... Rămînem cu nebunia gîndurilor noastre voalate despre viață și continuăm să sperăm că adevăratul nostru chip este așa cum noi îl simțim necesar, pentru că nimeni nu a avut încă „tupeti” să ne acuze cît puțin de narcisism! Să-m.d. pînă la „Nu noi sintem creația societății, ci societatea este creația noastră!” Asta da, aferim. Oricum, vă așteptăm cu „certitudinile”, cine știe!

Iulian Neacșu

Spre Alba, departe...

Urmare din pag. a-3-a

chemați!”, pîi cum să nu răspund și eu?.. aș putea suferi să stau departe cînd, auzi ce spune domnul Ștefan Cîpoc-Pop? — „...poate că istoria veacurilor viitoare o să ne descrie gemetele durerilor, ce azi nu încep în mîntea omenească...Cine pe fața pămîntului, ce sociologic, ce economist-național, ce filosof, ce bărbat de stat, care om cuminte mai poate pretinde de la acest neam să mai suferă încă o dată repetarea acestei suferințe?”

Și chiar aude, mai departe, cum răsună voinea neamului, „Neamul românesc din Ungaria și Transilvania nu admite mistificarea asupra condițiilor propuse. Protestează împotriva revendicărilor maghiarilor asupra teritoriului românesc, care de la desclăcare împărțitului Traian a fost muncit de brațele noastre și a fost scaldat cu sîngele nostru...”

În urmărirea pe domnul Ioan Suciu, care raportează prezentarea delegațiilor, dăruite și el parte din cel 1228 de delegați, domle cum fierbe sala, spiritele se aprind, întîmpina cu urale alegerea lui George Pop de Băsești ca președinte al Adunării („Trăiască badea Gheorghe!”), și citirea unor adrese, numele celor care le-au despus nu pot fi înscise cîteva coloane, toate sînt de mii și deodată și face tăcere pentru că se apropie cuvîntul lui Goldis, despre Dacia-Romana, despre unirea de o clipă (lumină tare, de fulger) făcută prin brațul lui Mihai Viteazul și, trezind, firesc, la alea, despre ce doresc ei acolo și pentru toalelor.

E chiar proiectul de rezoluție, „Adunarea Națională a tuturor Românilor din Transilvania, Bănat și Tara Ungurească, adunată prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba-Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918, decretată unirea acestor Români și a tuturor teritoriilor locuite de dânșii cu România!”

„Primum!”, acesta e singurul răspuns... „Și din această dată curîndera și altele se revărsă dintr-o fereastră, de usi, ajunge în Cîmpul lui Horea unde așteaptă sutele de mii de români, după o noapte petrecută în jurul focurilor, sub cerul liber, sub cerul loc...”

Vede, aude, simte cu toată ființa, povesteste despre toate, desigur și îndemnat să se lînștească, acum toate fi-vor la locul lor, frate, nimic nu mai doare, surioară, hai să-l căutăm pe guguianul cu mețele, fraților, se face ziua... (Fragment de roman)

Orizonturile actuale ale cunoașterii

Urmare din pag. 1

ne pline de miez și semnificație aflate sub iradiția spiritului revoluționar, novator. Tineretul Românii socialiste beneficiază, lucru intrat de acum în zodia firescului, de condiții optime de formare și pregătire profesională, de împlinire a celor mai cuceritoare aspirații. Tineretul patriei învață și muncește, unificînd într-o tuburătoare stare colectivă emblematică pentru o existență bărzită creației — potențialul său deosebit, optimismul, patosul, feroarea participării, dăruirea, convertite toate în faptă, răscolite la sîmțurile lui energice, purtînd cu sine adevărații fauritori ai tuturor valorilor materiale și spirituale din societatea noastră.

Tineretului generației de azi le revine misiunea de înaltă răspundere de a duce mai departe tradițiile ideale ale muncii și luptei revoluționare, valorile, idealurile și năzuirile înaltelor, purtînd cu sine falcia nesimă a progresului.

Obiectivele grandioase cuprinse în programele de dezvoltare economică-socială a patriei, sarcinile complexe ce stau în fața națiunii noastre socialiste în perioada următoare, plină în pragul milenului al III-lea, reclamă nu numai eforturi susținute în efortul producției, ci o nouă viziune asupra ponderii și implicărilor factorului uman în întreaga activitate desfășurată în toate domeniile vieții sociale. Reclamă în egală măsură un nivel superior de pregătire profesională, științifică și tehnică, competență, îndrăgneață în gândire, capacitatea de a sesiza noul și curajul de a-l promova. Tinerii care astăzi se pregătesc să preia stafeta muncii și

creației de la generațiile mai vîrtnice au marea sansă de a se forma și a-și însuși deprinderile necesare în meseriile pe care le vor exercita, în condițiile unei puternice emulații la scară de masă ce imprimă producției, cercetării științifice și tehnice, învățămîntului un ritm vertiginos al acumulării și înnoirii cunoștințelor și paradigmatelor. Ei au marea sansă de a putea întreci viitorul, perfect înarmată cu tot ceea ce asigură deplină adevărare în raport cu realitatea a proiectelor și acțiunilor lor. Ei pot fi considerați pe bună dreptate deopotrivă subiectul și obiectul unui urias proces de auto-educație, de automodelare, într-o lume care va fi, neîndoielnic, cea a schimbărilor rapide și profunde.

Congresul Științei și Învățămîntului — eveniment de deosebită semnificație în viața țării — se înscrie în atenția publică în primul rînd prin problematica priorităților și imperativelor majore ale orientării activității instituțiilor și forțelor angajate pe frontul cunoașterii al cercetării științifice al educației și învățămîntului. Ne aflăm într-o etapă decisivă de dezvoltare economică și socială, într-un moment de maximă mobilizare și concentrare a energiei colective. Avem, însă deplină certitudine că mersul nostru înainte va înregistra un ritm accelerat avînd un sens neobîntuit ferm și clar, constînta justei drumului pe care îl străbatem sîlăstuiind acum mai mult ca orînd, în convingerea că tot ceea ce ne înfăptuim ne aparține, că stă în puterea noastră să-l stăpînim și să-l cîrmim așa cum dorim, prin sclăvirea minții și voința încordată de a dura trănecia temelii viitorului.

Nu mă întreb din ce adîncuri nebănuite

Urmare din pag. 1

de mil de suferite de români înghesuți în cuprinsul neîncăpătoarelor cetăți nu amoretse de frig, era mai vie ca orînd. Ideea de unire se țira ostentiv de atîtea lupți, ori zburda veselă, în pragul milenului al III-lea, reclamele nu numai eforturi susținute în efortul producției, ci o nouă viziune asupra ponderii și implicărilor factorului uman în întreaga activitate desfășurată în toate domeniile vieții sociale. Reclamă în egală măsură un nivel superior de pregătire profesională, științifică și tehnică, competență, îndrăgneață în gândire, capacitatea de a sesiza noul și curajul de a-l promova. Tinerii care astăzi se pregătesc să preia stafeta muncii și

O, de cite ori nu o văzusem, noi românii, Unirea aceasta a noastră! Scăpata din înfrîngeri, doborîți adesea de lipsuri și de suferințe, zăgumăta de împlinire și de neîncetare, ea n-a putut fi niciodată ucisă; am văzut-o mereu în fața ochilor, ne-am rezeamat de ea suferințele noastre, și cu căutătura înfrigurată ne-am împinșit în viața în ciuda neapăsării și pornirilor care ne-au lăsat vrut, și din infirmitate nici nu au putut să-l înțeleagă; nu o dată am simțit-o tremurînd, la porțile cabinetelor. Unirea aceasta a noastră, și așteptînd; se pare, nu prea a fost joc pentru ea, și atunci am făcut-o noi, masele largi ale poporului, Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia.

Te-am văzut, Unire, a noastră, a tuturor românilor, nu o dată gîndul tău ascultat, nu o dată, glasul omeneșt pești din milioane de inimi de români, din gîtlejuri uscate de arșița dorului de tine; te-am auzit blestemat atunci cînd mîselele, tilharii Europei l-au ucis pe Mihai cel Mare, cel dintîi mare mire al tău.

Lampadoforii Unirii

Urmare din pag. 1

tindu-și desigur, reeditarea, pentru că argumentele și mijloacele revisionismului, vechi sau noi sînt puține dar obstinate. Alexandru Xenopol n-a apucat să se bucură pînă la capăt de roadele Unirii din 1918, pe al cărui scut se cuvine așezat și numele lui de istoric, (savantul murînd înaintea anului 1920), dar pînda lui de cărturar care refuză turul de fildeş atunci cînd — reșelele poporului din care face parte o cer, a rămas.

Iorga este din acest punct de vedere ucenicul și urmașul său cel mai de seamă. Numele lui Iorga rămîne îndestul rugă de a se ține în fața românesc. Tinărul unirii a refuzat din capul locului exilarea în pinacotele fără legătură cu „viața străzii”. A alternat mereu cercetarea hîrtioagelor, din care a alcătuit importante corpuri de documente pentru istoria românilor, cu verificarea și arhivarea în minile arhive vechi face Iorga la Bistrița înainte de 1900, într-un tînut care nu făcea parte din statul român, dar era locuit covîrșitor de români, iar arhivele bistrîțene vorbeau tocmai despre vechile rădăcini românești.

O hîrtă a călătorilor lui Nicolae Iorga prin toate pămînturile locuite de români, ar fi impresionantă și ar sugera sensul superior al existenței aceluia care, datorită irascibilității și superiorității lui într-adevăr geniale, a fost proiectat de mulți contemporani altfel decît în ceea ce statura sa spirituală. Nici arhiva Valenii de Munte nu se țipăreacă cu privire la savantul care ocolea vama neprielnice. Cînd punem astăzi după zeci de ani mina pe aceste cărțile de coperti cărămizii, verzi sau cenușii trebuie să știm că ele au avut un rol suferințos hotărîtor în climatul care a dus la Unirea din 1918.

Nu e lipsită de tîlc prezența figurii lui Mihai Viteazul încă de la primele încercări istorice ale viitorului mare savant. La 1805, Iorga publică un studiu despre **Basia și Mihai Viteazul**, iar în 1900 scrie și ca un răspuns la frumoasa istorie pe care Bălcescu o făcea Viteazului o istorie mai documentată a domniei acestuia, intitulată: **Scurta istorie a lui Mihai Viteazul**, prima sinteză solidă asupra înălțătoare întreprinderi a domniului primei Uniri complete. Deși detesta literatura de popularizare, cînd era vorba de istorie, a scris în 1901 **Istoria lui Mihai Viteazul pentru poporul românesc**. Iorga reinstăluie cu o intenție clară martia figură a lui Mihai Vodă ca simbol al Unirii — mantlor și cultul ei. De aici înainte Mihai Viteazul este una din preocupările cele mai scumpe istoricului. De aici rezultă în 1915 cartea despre legătura dintre Mihai Viteazul și Alexandru cel Mare, cînd în discuție este din Alilăndrie, după cum și polemicile împotriva unor manevrări de documente lipsite de dibăcitate științifică, din care reiese că Mihai Viteazul ar fi fost un trădător. În 1935 termină și tipărește o monografie foarte înfăptuită asupra lui Mihai Viteazul, iar în 1937, ne oferim o ultimă — viro sintetică asupra excepționalei figuri a lui Iorga în cazul lui Mihai Viteazul și valoarea ei morală și spirituală. Marele istoric, după pînda lui Xenopol, dar depășindu-și cu mult înălțatul, s-a simțit dator de a ridica la conștiința națională, istoric care-și înțelege menirea dincolo de pereții arhivei, pentru că istoria nu este un mîntuitor, ci un chinător cînd sărbătorim Unirea, numele lui Xenopol și Iorga le pomînim cu cinste, la locul cuvenit, iar că — lor le dorim în toate mințile, adică așa cum le-au meritat cei care le-au scris.

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ Poetul adolescenței mele

Î-am iubit pe Nicolae Labis într-un mod frenetic. A fost poetul care a exercitat cea mai mare fascinație asupra adolescenței mele, motiv pentru care primesc cu bucurie orice propunere de a scrie despre el. Am regretat întotdeauna că nu l-am cunoscut personal — cînd s-a stîns din viață, de-abia pășeam pragul școlii primare și drumurile noastre nu aveau cum să se întrelcă. Am fost gelos an în șir pe toți cei care l-au văzut, i-au auzit vocea, au făcut plimbări nocturne cu el pe străzile Bucureștilor. Încercam să simțesc în carne, probabil, îl trăisem în timp contemporani de-al lui Eminescu, care, dintr-un motiv sau altul, n-au apucat să-l vadă cu ochii și mi țirzu au regretat. Labis nu era Eminescu, firește, dar nu-i mai puțin adevărat că la numai 21 de ani încheie o operă poetică pe care Poetul Național (pregătit pentru o cursă veche mai lungă) n-o avușese la aceeași vîrstă. Desigur, asemenea speculații sînt extenționale critice serioase, dar pe o scală sentimentală a valorilor și împlinirilor ele își au locul lor și se greu să facă abstracție de ele. Primul contact cu poezia lui Labis l-am avut prin 1964 după ce m-am înscris în B.P.T. un masiv volum din creația sa, prefatată și îngrijită de Gh. Tomozei. Eram în vacanța de vară, în satul tăbului meu, de pe malul stîng al Olteului, și într-o bună zi văd la cooperativa de consum o carte cu coperti roșii, pe care scria cu litere negre: „Moartea căprioarei”. Costa numai 5 lei, sumă mare pe atunci, mai ales pentru un elev sărac ca mine. Și, așa cum se întîmplă la țară, cartea își împărțea raftul, de-a valma, cu lanterne, otrăvă de soareci, Băpăl cu gaz pachet, Era băștesc, homonem iefine, hamuri de cal. Am cumpărat-o mai mult într-o doază, auzisem, firește, de numele poetului, dar nu știam nimic despre el decît că a murit într-un mod tragic. Pe atunci, vîrsta lui era dominată de poemele și proza lui Eminescu (fructele de călătorie biografică a poetului, publicată de G. Călinescu), de „Sfîrșit de veac în București” a lui Ion Marin Sadoveanu, de „Întelciunea nebunului” a lui Feuchtwanger, de multe alte creații cu rezonanță mai mare. Lectura poezilor lui Labis a fost pentru mine o revelație absolută. Scriam și eu poezii, firește, dar nu-mi imaginam că un tînar aflat destul de aproape de vîrsta mea, poate scoate din cuvinte rezonanțe atît de imprevizibile și de frumoase, poate alcătui ambicioase cicluri dantesti, poate face atît de grav și înțeles deplin — și în același timp — în scortă, l-am subliniat cu roșu, i-am învățat sute de strofe pe dinăfar. Iată, îmi spuneam, aveam un asemenea poet iar eu de-abia acum îl descopăr! Adevărul este că poezia lui Labis pînde mai ales la tineri, pentru că are o particularitate vizibilă: sinceritatea emoției, turmele în țipatul unei prozodii frumoase, lesne de memorat. Ce se scria pe atunci? În afara unor excepții memorabile, revistele erau invadate de versuri de genul „O, agresor american / Cădea-ți-ar bomba în ocean!”, titluri ca „Lăzăr de la Buda”, „Bobina camsonolului tinăr, deași”, „S-a lăbina tovarășii” fiind de un stăruenism perfect. Am trăit epoca în mod direct literar, dar mai există colecții și vechi antologii, așa că îmi pot da seama ce se scria de predicție pe atunci. Iată numai cîteva mostre, pentru comparație: „Vălmășeș putea de-a vîrme / În stare țară să-și sfarme / Mîncînu pe continente cerne / Perfidul capital nu doarme / În somn se vede Gîngășanul / Acestui veac și bea din țeste / De oamnei singe la chiolhan / Ce-ngroapă vremile aceste — sau, și mai să: „Doverea din America: din New-York, din Chicago / Ai frate în lumea întreagă și toți de luptă-a gata / Ei nu vor să asculte ce Wall-Streetul îndrugă / Nicînu n-o să fie războiului o slugă”. O poezie arțagooasă, care își ascute săbiile la lupta de clasă, o versificație infanțilă, pe fondul lipsei unei elementare conștiințe estetice, lată în zecolea capul de prin volume și gazete, consacring gloriile despre care astăzi nu mai știe nimeni nimic. În vremea asta Argeșii vindea roadele grădinițelor sale de la Mărtisor și traducea cu timiditate fabulele lui Krilov (pentru reducere!) iar Elaga se cufunda într-o muzică de lebdă. Într-o asemenea epocă a fost merit de destin Nicolae Labis să scrie. Se scria altfel, altceva, altcum. Unii pot argumenta că și el a plătit tributul dogmatismului, ceea ce nu este departe de adevăr, dar, vorba anecdotei, noi nu pentru asta îl vom înșelăm. El a răbdat, El și nu prin versurile anclare a răbătut el, ca dovadă că valoarea lui a rămas în picioare și după decesul dogmatismului — ceea ce nu s-a întîmplat cu poezia altora. Am dinainte un exemplar din „Iasul Nou” apărut în decembrie 1961, Poetul, care împlinise atunci numai 31 ani, este prezent cu două creații: „Deputatul” (semnat N. Mălin) și „Cîntec drag”. Sigur, întîlnim și aici multe stîngăcii, peceata epocii s-a pus și pe aceste versuri juvenile, dar, dincolo de toate, transpare adevărul că Labis scria la 16 ani mai bine și mai sincer decît majoritatea tinerilor nescrisi în școlă și mărturisesc că

socul comparației cu ceea ce figura prin manuale a fost considerabil. Am devenit, treptat, un popularizator neobosit al versurilor sale, printre colegii de la Liceul Sf. Sava, printre amicii din cartier. Mă fascinau intru-totul, pentru că nimeni nu mi se mai adresează pînă atunci cu versurile (citez din memorie): „Prieten, nu vrei din nou, noi doi / Sînd pe firul apei zburciomate / Pînă acolo unde-n lung șuvoi / Viteazul urlătoarelor se zbate / Să ne suim pe creste cu brădet / Sub horbota zăpezii scilpitoare, iar glasul amintirilor, încet / Să ne-nvățăcă-n falduri de ninsoare?” Prietenul era Lucian Raicu, dar putea fi oricare dintre cititorii săi. Se născuse Iarna (cum mărturisea într-o baladă autobiografică), provenea din tînutul fabulos al Nordului, Moldovei, respirase aerul tare al munților și durase peștele prietenii cu vîștii miraloase, păstrăvii îi treceau pe lingă gene și el se înșeta la flori. În trunchiul său urca sevele primordiale ale unui pămînt cu frumuseți nebănuite și legende încă vii. Iarna, pe acolo, avea un alt gust și o altă coloratură, zăpezile cădeau pînă îngrozitor o așezare se codrii viau de larma gaterelor și țapinarilor: „Toarele cădeau pe lemn, departe / Euritmia coridor rîmînd / Laborioasa viață fără moarte / Se distila din arbori și pămînt / La stîna mestecă țăcerea cîinii / Și cîit de arzător umepla plămîni / Ozonul curs pe palele de vînt / Nimeni pînă la el (în afara de Coșub și Goga dar la alți parametri) nu adusesse în poezie peisajul montan și silvan, așa cum s-a priceput s-o faci Labis. Neîndoielnic, în versurile sale era și mult Eminescu, era Esenin, era chiar Sadoveanu, tras în matrița prozodiei — dar asta nu diminuea valoarea poeziei, ci, dimpotrivă, îi desemna familia spirituală și grupa de sine poezică.

La Nicolae Labis m-am gîndit, în primul rînd, cînd am scris mai demult o tristă butadă, parafrază în Blaga: „Eu cred că venșia e-a născut la sat, dar a murit la oraș”. Pentru orșul l-a nîmicit, cu tentaculele sale, cu oțelurile scilpind ca-n poezia lui Carl Sandburg, orșul l-a făcut, cum scria Ioan Alexandru, să fie primul poet român sfîrșecat de roșile secolului XX. Nu știu cum ar fi arătat literatură română dacă el ar mai fi trăit, nici nu îndrăznesc să mă gîndesc. Probabil că, în afara speriului său personal de creație, s-ar fi pus la respect prin simpla lui prezență o întreagă echipă de zgornote care s-a ivit din 1950 și pînă acum. Îmi aduc aminte că în decembrie 1966 se comemorau 10 ani de la trecerea sa din viață. Revista „Amfiteatru” îi închinase un număr întreg, ieșiseră la iveală versuri inedite, fotografii noi, mărturii ale unor foști prieteni. Am citit acel număr de gazetă cu o emoție și febrilitate de care nu mă credeam în stare, am decriptat un portret și l-am lînit pe peștele modestelor mele cămăruțe de lucru, dorom să-i semăn pe undeva, eram fericit că un cencacu buccrestean de mare prestigiu îi purta numele. Nicolae Labis a fost — după cum aprecia G. Călinescu la moartea lui — cel mai fericit răspuns dat acelor detractori care afirmă că soarele poeziei a apus definitiv în anul socialismului. Nu numai că n-a apus, a continuat eu, ci a strălucit cu țarie, în pofida anilor de dogmatism și a farsurilor de toate genurile. Poezi ca Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Ion Horea și alții au dus dintr-o moarte la Labis, făcînd tinerii fără bătrînețe a poeziei române, contribuind la prestigiu ei în lume.

Asa l-am cunoscut eu pe Labis, fără a-l fi văzut vreodată, așa l-am îndrăgit și mi-am cădît un cult pentru el, așa m-am bucurat că stătea noastră Moldovă poate naște copii emilenți, care devin odată cu surgerca vremii caritate ale civilizației noastre. Poezia lui este un bun național, iar poetul, numai în cîntul anilor de creație conștientă, matură, a izbucnit să devină fluxiv maiestuos. Anul acesta, la 2 decembrie, ar fi împlinit 50 de ani de la nașterea lui. Într-o asemenea epocă a fost merit de destin Nicolae Labis să scrie. Se scria altfel, altceva, altcum. Unii pot argumenta că și el a plătit tributul dogmatismului, ceea ce nu este departe de adevăr, dar, vorba anecdotei, noi nu pentru asta îl vom înșelăm. El a răbdat, El și nu prin versurile anclare a răbătut el, ca dovadă că valoarea lui a rămas în picioare și după decesul dogmatismului — ceea ce nu s-a întîmplat cu poezia altora. Am dinainte un exemplar din „Iasul Nou” apărut în decembrie 1961, Poetul, care împlinise atunci numai 31 ani, este prezent cu două creații: „Deputatul” (semnat N. Mălin) și „Cîntec drag”. Sigur, întîlnim și aici multe stîngăcii, peceata epocii s-a pus și pe aceste versuri juvenile, dar, dincolo de toate, transpare adevărul că Labis scria la 16 ani mai bine și mai sincer decît majoritatea tinerilor nescrisi în școlă și mărturisesc că

Corneliu Vadim Tudor

Teodor Răducan, „Cosă la Sinoia”

Tăcerea autorului

f iu de țărani argeșeni, dintr-o zonă vecină cu cîmpia care l-a dat literaturii române pe Marin Preda și Zaharia Stancu, în fronda și-a impus numele cu modestie, dar cu siguranță pe care o conferă talentul și conștiința scriitoricească: trei romane apărute la Editura Cartea Românească, Cucuta (1979), Tăcerea pămîntului (1982), Primăvara tuturor (1985), investigînd același spațiu al satului muncitoresc în perioada de înflorire a țării, de la mîntuirea pîmîntului război, Subiecte „flerbinți”, a căror actualitate însă e probată mai ales de problemele de conștiință pe care le ridică. Romane de factură psihologică și socială, ele transformă severitatea înaltor construcții în simplitate tragică. B. Pandă, în povestile supravegheat în permanență de conștiința românească. Narafînu fluente și — în ultima carte — avînd o tensiune ritualică, oferta de insolit unghi de vedere (prin ochii copilului și străbătut-o lume aspră, telurică) și de folosirea verberației, este alături de unii desăvîrșii cunoscutor al sufletului țărănesc. N-ar fi deloc exagerată afirmația că erol lui B. Pandă, nu seamănă cu nici unul dintre personajele țărani ale literaturii române. Înainte de a fi morală și socială, problema țărănească este una economică, pe drumul

poate nu aîit de lung de la Ion la Morometii. În Tăcerea pămîntului cititorul este șocat de o tipologie distinctă: un țărăn surprins de așezarea unor țărani, țărani încrezuți și așezarea lui a poate răspunde decît printr-un sentiment de eumpliă spațială, transformat treptat în conformismul omului simplu. Desigur, comportamentul său nu poate fi anxios: anxietatea este un atribut intelectual; Stan Gherghel este cu atît mai autentic cu cît parcurge maximum de intensitate psihologică în minimum de reprezentări. În Primăvara tuturor, romanul devine pe neașteptate cîntecul de lebdă al lui B. Pandă, pedala tragică urmărește o scară mult mai largă. Imaginea proliferază, pentru a se adona după rezultate înșelătoare, care sălășluiește mîl lirismului o bogăție de nuanțe, de la culoarea etnografică la cele din urmă andori ale sufletului.

Existența agrară a omului, caracterul său de o dirzenle absolută nu erau, poate, altceva decît răstăluț asumate în un destin încreșcat. B. Pandă, un prozator pe care critica are dator să-l așeze la locul cuvenit, un scriitor smuls în plină maturitate și forță artistică, într-o zi de toamnă țirze, cu viscol năpraznic.

Costin Tuchilă

CUMPANA AȘCHII

I. Împotriva amneziilor lumii stă vocea tandră a copilului care-și repetă lectă. II. Parafrază. Între un deltin admirat și un rechîn spînzecat — inefabil ocean. III. Fluxul și refluxul, primăvara și refluxul lor, toamna, sub privirea verde a mărlî temperate. IV. Noaptea e adîncă, ziua e înaltă. V. În fiecare primăvară — Întoaracerea soarelui risipitor. VI. În vale miserabilă, contraria non contradictoria sed complementum sunt. VII. Fauna și flora pămîntului; pe măsură ce au proliferat în dicționare, au scăzut în natură: legea conservării „obiectelor” prin semnele lor. VIII. Poemele tale mute, de o sinceritate mortală.

IX. Cînd Robinson Crusoe găsește, pe plajă, urmele cambalilor, devine polemist. Nu devine pamphletar, pentru că ar trebui să danseze în jurul propriului foc, dînd cu stic sărăcescoului ospăț din ceaialță parte a insulei.

X. Frunza de oțel Am uitat toate versurile, toate poemele; stau toîntit pe malul gîrlii — mi-am asternut o umbră uitată aici din timpul verii.

În dreptul meu e gheață la mal. Plaja-n depărtare prînză mîi în soare vîrătic, la coturile gîrlii, răsună sălci înșirate, strălucite coapsa ta de alina trecere. În dreptul meu e gheață la mal.

Tin fata ta îmbrățisată între degetele mele, zee degete-zee paznici de pază frumuseții tale. Ceva fuge într-o tăcere sălbatică — deșertă pămîntului au adormit — Doar mijlocul gîrlii mai clipocește valul, în dreptul meu e gheață la mal. Precum pulsării desfrunzîți pulsează popul din apropiere.

Nu-mal o frunză n-a zburat cîndci nu se clatină de parcă petiului ei ar fi de oțel.

Teodor Răducan: „Primăvară”

George Alboiu

